

DYNAMICS OF THE BULGARIA'S EXTERNAL DEBT FOR THE PERIOD 1999 - 2018

Abstract: Governing external debt is a major macroeconomic commitment to each country's leadership. The overall debt management policy is tied to a number of activities and conditions.

First of all, we need to create and adopt an appropriate regulatory base that will be the basis for the entire debt management process.

Secondly, it is important to prepare an appropriate institutional structure for the administration of state debt.

Thirdly, it is essential to select the appropriate tools for debt control and monitoring.

Last but not least, for debt management as important part for create a functional system for identifying and measuring risk.

The main article breaks:

- Overview of Bulgaria's external debt for the period 1999-2018
- Structure of Bulgaria's external Debt 1999-2018
- Aspects of Bulgaria's external debt management.

Author information:

Denitza Zagorcheva
PhD

Lecturer in Department

“Economy and mathematical modeling”

At Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ d.zagorcheva@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Governing external debt, Bulgaria's external debt for
the period 1999-2018

Статията е частично финансирана по проект № РД 08-79 от 30.01.2019 г. на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”.

Управлението на външния дълг е основен макроикономически ангажимент за ръководството на всяка държава. Цялостният политика по управление на дълга е обвързан с редица дейности и условия.

На първо място трябва да се създаде и приеме подходяща нормативна база, която ще бъде основа за целия процес по управление на дълга. Нормативната база трябва да е съобразена с икономическата конюнктура и порядките на съответната държава. Законовата основа трябва да е ясна, приложима и разбираема както за всички лица в процеса на администриране и управление на външния дълг.

На второ място е важно да се подготви подходяща институционална структура за администрирането на дълга на държавата. Тази структура следва да включва институции и лица, които имат необходимите законови права да администрират дълга. При формирането на институционална структура за администриране на дълга е важно да се създадат трайни и задължителни вътрешно-институционални връзки между отделните институции, така че да се осигури надеждна комуникация и обмен на информация по между им.

На трето място от съществено значение е да се подбере подходящ инструментариум за контролиране и мониторинг на дълга. Целта на контрола е да се осигури възможност за безпрепятствено посрещане на плащанията по дълга. Мониторинга има за цел да осигури наблюдение, което да очертава тенденции при изменението на дълга и ранно да сигнализира за неблагоприятни влияния и негативни изменения.

Не на последно място за управлението на дълга е важно да се създаде функционална система за идентифициране и измерване на риска. Тази система следва не само да идентифицира отделните рискове в процеса на обслужване и управление на дълга, но и да структурира рисковете съобразно тяхната значимост и възможност за проява.

Правилното преминаване през описаните етапи може да гарантира формирането на надежден апарат за управление на държавния дълг. Цялостната политика по управление на дълга, обаче следва да е постоянна, но и отворена за промяна и реакция на външни влияния.

Общ преглед на външния дълг на България за периода 1999-2018 г.

При наблюдението на изменението на външния дълг на България данните за външния дълг са ползвани от официална информация, представена в секция „Статистика” на Българска народна банка¹. За прегледа сме избрали широк период от 20 години, който обхваща данни за годините от 1999 г. до 2018 г. включително. При прегледа ще стане известно, че избора на по-малък период, примерно би деформирал анализа, тъй като няма да се представят сериозните изменения във външния дълг, както и характерните изменения за времето на прехода или в периода на финансова и икономическа криза. При наблюдението се използва анализ на динамични редове.

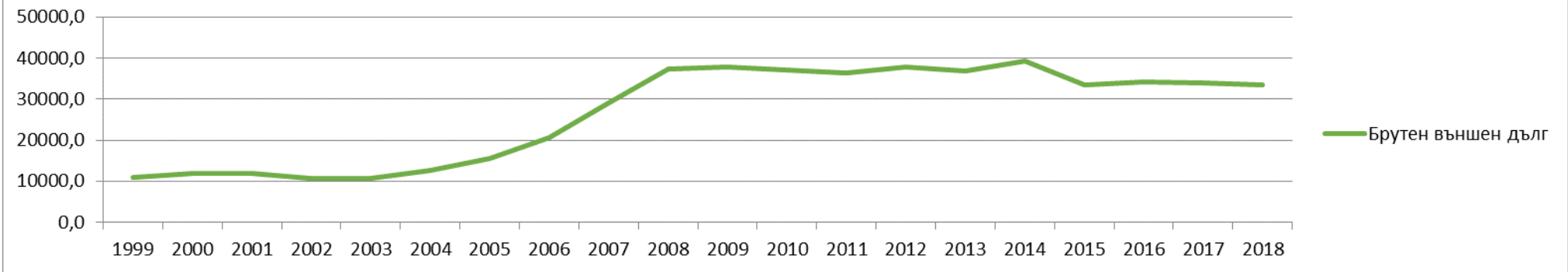
Данните за външния дълг на България са представени от Българска народна банка по месеци във всяка година. За целите на наблюдението на Таблица № 1 са изведени само данни за месец декември за всяка отделна година. Изнесените данни са в милиони евро, както е и официално представената информация от Българска народна банка.

Още при съпоставката на базовата и последната години от извадката прави впечатление, че изменението на брутния външен дълг е с тройно увеличение. През 1999 г. България отчита 10 846,6 млн.лв., а към 31.12.2018 г. той вече е 33 342,7 млн. лв.

¹ Официален сайт на Българска народна банка, <http://www.bnb.bg/statistics/stexternalsector/stgrossexternaldebt/index.htm>, последно посетен 01.02.2019

Таблица № 1. Брутен външен дълг на България за периода 1999 - 2018г

Външен дълг /ВД/ (в млн. евро)	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Брутен външен дълг	10846.6	11882.7	11934.9	10768.9	10640.6	12561.9	15506.9	20690.9	29016.8	37246.5	37816.4	37026.3	36294.9	37713.6	36935.6	39338.5	33493.4	34221.5	33852.1	33342.7
Дългосрочен ВД	9772.4	10565.0	10847.3	9253.4	9115.7	10120.0	11573.1	14533.7	19632.8	24324.1	25688.0	25828.3	26180.8	27356.4	27377.3	29375.7	25910.0	26648.3	25947.3	25174.0
Краткосрочен ВД	1074.3	1317.7	1087.6	1515.5	1524.9	2441.9	3933.8	6157.2	9384.0	12922.4	12128.5	11197.9	10114.1	10357.1	9558.4	9962.8	7583.5	7573.1	7904.8	8168.7
Дългосрочен ВД в %	90.1	88.9	90.9	85.9	85.7	80.6	74.6	70.2	67.7	65.3	67.9	69.8	72.1	72.5	74.1	74.7	77.4	77.9	76.6	75.5
Краткосрочен ВД в %	9.9	11.1	9.1	14.1	14.3	19.4	25.4	29.8	32.3	34.7	32.1	30.2	27.9	27.5	25.9	25.3	22.6	22.1	23.4	24.5
ВД на публичния с-р	9396.1	9876.7	9698.5	7960.6	7047.9	6426.5	5197.6	4547.3	4092.3	3935.9	4208.3	4326.9	4205.0	4578.9	4062.2	6552.1	5986.9	7228.8	6343.6	6132.9
ВД на частния сектор	1450.5	2006.0	2236.5	2808.3	3592.7	6135.4	10309.3	16143.6	24924.5	33310.6	33608.2	32699.4	32089.8	33134.6	32873.4	32786.4	27506.6	26992.6	27508.6	27209.9
ВД на публичния сектор в %	86.6	83.1	81.3	73.9	66.2	51.2	33.5	22.0	14.1	10.6	11.1	11.7	11.6	12.1	11.0	16.7	17.9	21.1	18.7	18.4
ВД на частния сектор в %	13.4	16.9	18.7	26.1	33.8	48.8	66.5	78.0	85.9	89.4	88.9	88.3	88.4	87.9	89.0	83.3	82.1	78.9	81.3	81.6

Фиг.1. Динамика на брутния външен дълг на България в периода 1999-2018 г.

При бърз преглед на извадката ще направи също впечатление, че максималният размер на brutния външен дълг в наблюдавания период е отчетен към месец декември 2014 г., когато той достига 39 338,6 милиона лева.

В годините между 1999 и 2003 г. може да се каже, че дълга има много слаба динамика, както в увеличение, така и в намаление между отделните години. Тази динамика е напълно разбираема и се провокира от направените през годината погашения по дълга и реинвестирането на дълг с цел облекчаване на условията. Именно в годините 2002-2003 г. беше направена частична промяна в дълга, чрез промяна в дълговите инструменти.

В следващите няколко години обаче от 2003 до 2008 г. външният дълг на България трайно нараства, като в някои години увеличението му спрямо базовия и предходния период е значително. От 2003 до 2008 външният дълг главоломно нараства с огромен процент и абсолютна стойност спрямо предходната година.

През 2004 г. дългът спрямо предходната 2003 г. е нараснал с 18,5% или с 1921,3 млн.лв.

През 2005 г. дългът спрямо предходната 2004 г. е нараснал с 23,5% или с 2945 млн.лв.

През 2006 г. дългът спрямо предходната 2005 г. е нараснал с 33,4% или с 5184 млн.лв.

През 2007 г. дългът спрямо предходната 2006 г. е нараснал с 40,2% или с 8325,9 млн.лв.

През 2008 г. дългът спрямо предходната 2007 г. е нараснал с 28,4% или с 8229,7 млн.лв.

Основна причина за изменението на дълга в тези години е продиктувано от нарастване дълга на банковия сектор, местните власти и вътрешнофирменото кредитиране, видимо на Таблица № 2.

Интересно, е че в тези години /2003-2008/ на фона на нарастващия външен дълг, частта на дълга в публичния сектор намалява.

Таблица № 2. Брутен външен дълг по институционални сектори за периода 2003-2008 г.3

Брутен външен дълг по институционални сектори (в млн. евро)	2003	2004	2005	2006	2007	2008
I. Държавно управление	6624,1	5824,7	4455,2	3702,2	3099,6	2525,3
II. Централна банка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
III. Банки	790,0	1620,6	2676,6	3549,0	5770,8	9072,9
IV. Други сектори	1872,5	3037,4	4236,5	7177,0	9394,8	12070,1
V. Преки инвестиции: Вътрешнофирмено кредитиране	1353,9	2079,2	4138,6	6262,6	10751,6	13578,2
ОБЩ БРУТЕН ВЪНШЕН ДЪЛГ	10640,6	12561,9	15506,9	20690,9	29016,8	37246,5

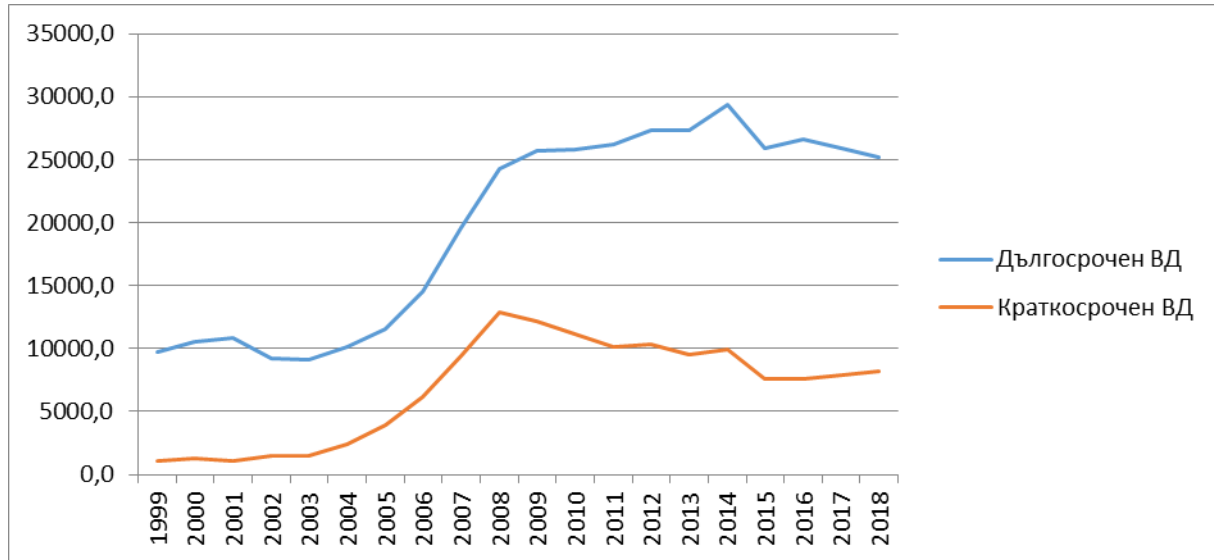
В годините между 2008 и 2013 външният дълг на България отчита лека динамика в увеличение или намаление, което се дължи на изменение в следствие на направени погашения през годината или от реинвестиране с цел облекчаване на условията. През 2014г. обаче дългът отново се увеличава като към декември 2014 г. е отчетен най-високият му абсолютен размер през изследвания период 39 935,6 млн.лв. Това увеличение се дължи на емитиран нов дълг от държавата за обезпечаване на инвестиционни нужди и отчетен бюджетен дефицит. Измереното увеличение на външния дълг през 2014 г. спрямо базовата 1999 г. е в размер на 3,6 пъти.

В годините от 2015 до 2018 brutният външен дълг на България отново отчита лека динамика в отделните години като се движи в диапазона 33,4-34,2 млрд.лв. През последните две години (2017 г. и 2018 г.) дългът намалява, като се отчитат направените през годината погашения по главницата.

Структура на външния дълг на България за периода 1999-2018 г.

Структурата на дълга може да се разгледа от различни аспекти: съотношение на краткосрочния спрямо дългосрочния дълг, съотношение на дълга на публичния сектор спрямо частния сектор, структуриране на външния дълг по дългови инструменти и др. За целите на изследването е направен преглед на съобразно неговата срочност и сектор, който го емитира. Структурата на дълга е представена на таблица № 1.

Разделението на дълга на краткосрочен и дългосрочен можем да наречем още разделение на текущ и капиталов дълг. Данните от таблица № 1 показват много интересно изменение в срочната структура на външния дълг. През първите три години от наблюдавания период (1999-2001) дългосрочният дълг е около 90% дял в общия външен дълг, спрямо близо 10% за краткосрочния.

Фиг.2. Структура по срочност на външния дълг на България за периода 1999-2018 г.

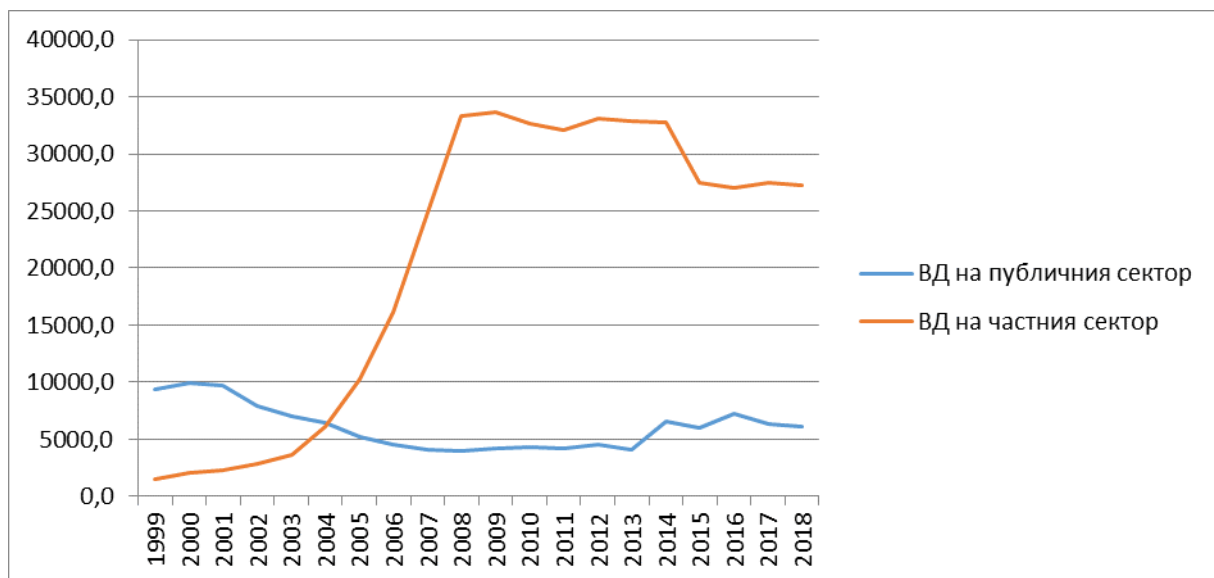
След тези три години дела на дългосрочния дълг започва значително да намалява в общия обем на външния дълг, като намаление се наблюдава до 2008 г. когато дела на капиталовия външен дълг пада до 65,3%, а текущият външен дълг достига 34,7 % спрямо общия размер на външния дълг.

След 2008 г. дела на дългосрочния дълг отново започва слабо да се повишава като тази тенденция трайно се запазва до 2018 г. В този период капиталовия дълг се покачва с 10 пункта и достига през 2017 г. и 2018 г. 76 %, спрямо 24% текущ дълг в разпределението на общия размер на външния дълг. И към март 2019 г. дългосрочния външен дълг е с $\frac{3}{4}$ дял, спрямо $\frac{1}{4}$ за краткосрочния външен дълг.

Друг аспект за анализиране структурата на дълга е от гледна точка на институционалните сектори (публичен сектор и частен сектор). При този анализ се наблюдава също много интересно изменение в структурата на външния дълг, където по данните от таблица № 1 ще видим, че структурното разпределение през наблюдаваните години тотално се обръща.

Базовата 1999 г. показва значителен превес на външния дълг в публичния сектор, спрямо този в частния сектор. Предпоставките за това са много: законодателни изисквания, държавна политика по наблюдение на дълга и от чисто икономическа гледна точка щепомним, че до 1999 г. все още се усещаха последиците от голямата финансова криза в България (1996-1998 г.).

От 1999 г. до 2008 г. дела на външния дълг в публичния сектор започва значително да намалява, като от близо 87 % през 1999 г. пада до ниво 11 % през 2008 г. Разбира се обратнопропорционално в този период започва да нараства външният дълг в частния сектор.

Фиг.3. Структура по институционални сектори на външния дълг на България за периода 1999-2018 г.

След 2008 г. външния дълг в публичния сектор отново започва постепенно да се покачва с малки колебания в някои години, като през 2018 г. достига 18% в обема на общия външен дълг, спрямо 82% отчетени при външния дълг в частния сектор.

Наблюдението на структурата на външния дълг е важно, за да се прецизира риска. Дългосрочното наблюдение дава възможност за очертаване на тенденции, както и за идентифициране на факторите, които пряко влияят върху структурното преразпределение.

Аспекти на управлението на външния дълг на България

Управлението на външния дълг е важна стратегическа задача на всяка държава.

В България са въведени строги нормативни правила, които формират законовата рамка по управление на външния дълг. Такива са Закона за държавния дълг, Закона за публичните финанси, Закон за държавния бюджет на Република България за всяка отделна година, Стратегията за управление на държавния дълг, актуализирана и приемана всяка година.

С двата закона са регламентирани правилата за поемане на нов и реинвестиране на съществуващ външен дълг, отчитането и наблюдението му. Със Стратегията за управление на държавния дълг ежегодно се представят намеренията и възможностите на държавата по отношение на дълга, както и конкретните параметри на дълговото бреме, което паралелно се планира и в Закона за държавния бюджет за съответната година.

С гласуването и приемането на Закона за държавния бюджет се гласува и приема размерът на поетия дълг, размерът на текущия дълг и размера на допустимия дълг.

За управлението на дълга е важно институционализирането на администрирането и контрола на външния дълг. Администрирането на външния дълг – наблюдение, измерване, погасяване, анализ, осчетоводяване се управлява от Министерство на финансите. Контрола върху външния дълг се провежда чрез Българска Народна банка.

Основната цел на дълговото управление е осигуряване на необходимия ресурс за рефинансиране на дълга в обращение, при необходимост финансиране на държавния бюджет и обезпечаване стабилността на фискалния резерв при оптимално възможна цена и приемлива степен на риск.

Подцел 1: Поддържане на контролирани темпове на изменение на параметрите на държавния дълг.

Подцел 2: Обезпечаване на възможностите за пазарно-ориентирано дългово финансиране, гарантиращо устойчивостта на бюджета.

Подцел 3: Развитие на пазара на ДЦК.4

4 Стратегия за управление на държавния дълг за периода 2019-2021 г.

Цялостното управление на дълга и в частност на външния дълг в България е насочено към постигане на основната цел и подцелите, залегнати в Стратегията за управление на дълга.

References:

1. Закон за Балgarsката Народна банка, обнародван с DV br.46 от 10.06.1997 г., последно изменен i/или допълнен с DV br.37 от 07.05.2019 г.
2. Закона за darzhavnia dalg, обнародван с DV br. 93 от 01.10.2002 г., последно изменен i/или допълнен с DV br. 86 от 18.10.2018 г.
3. Закона за publichnite finansi, обнародван с DV br. 15 от 15.02.2013 г., последно изменен i/или допълнен с DV br. 91 от 14.11.2017 г.
4. Strategia za upravlenie na darzhavnia dalg za perioda 2018-2020 g.
5. Strategia za upravlenie na darzhavnia dalg za perioda 2019-2021 g.
6. Ofitsialen sayt na Balgarska narodna banka, <http://www.bnb.bg/statistics/stexternalsector/stgrossexternaldebt/index.htm>, последно poseten na 08.06.2019 г.